

קפיטליסטים יותר ומתנגדים לניהול המדינה לפי המסורת: המרכז הגיע לקדמת הבמה

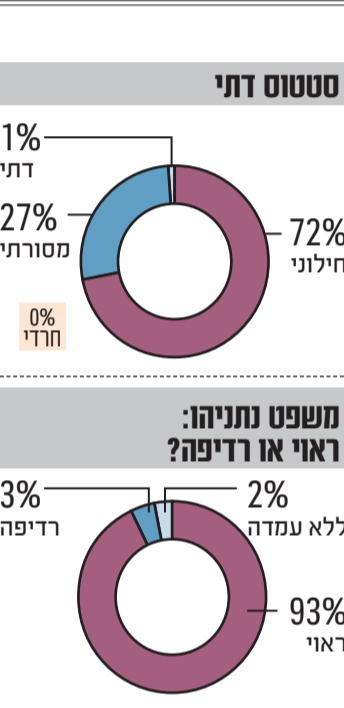
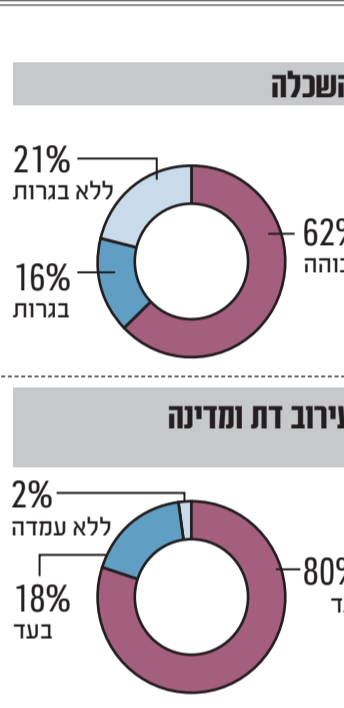
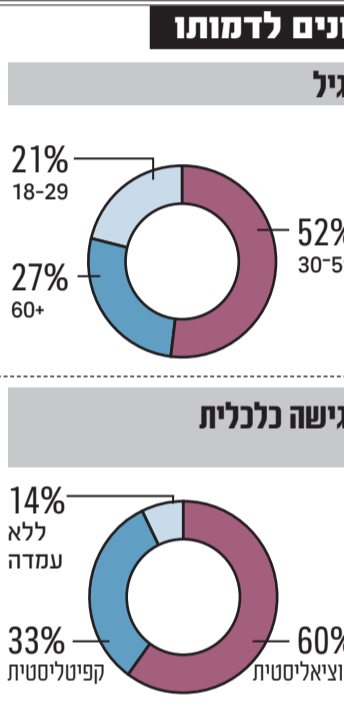
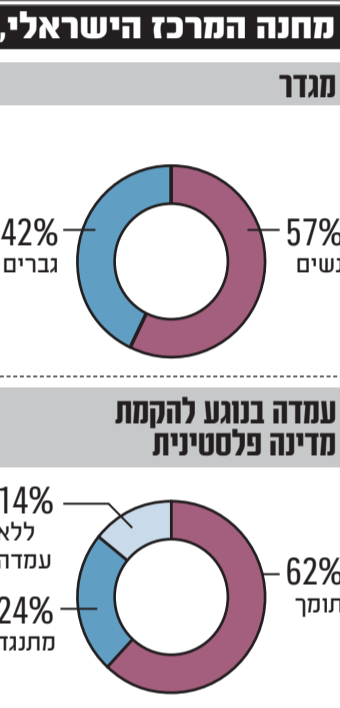
93% ממצביעי המרכז משוכנעים כי מערכת אכיפת החוק מתנהלת ללא דופי במשפט נתניהו, וכמעט מחציתם מאמינים שלא ניתן להגיע לשלום עם הפלסטינים • גלובס צלל עם אוניברסיטת תל אביב לעומק נתוני מחנה המרכז שהגיע לראשות הממשלה • כתבה ראשונה בסדרה

← פרויקט מחקר הבחירות הישראלי (INES) מקיים סקרי עומק לפני ואחרי כל מערכת בחירות שהתקיימה בישראל, החל משנת 1969 ועד היום. הסתברותיים של האוכלוסייה מתבסס על מדגמים הכלליים בישראל בהיקף של יותר מ-1,500 משיבים בכל סקר, המתאפשרים עוצמה סטטיסטית גבוהה. גלובס, בשיתוף הפרויקט שמנוהל בבית הספר למדע המדינה באוניברסיטת תל אביב, צלל לעומק התונים שמעצבים את המפה הפוליטית בישראל, שסבוכה יותר מאי פעם.

הכתבות הבאות בסדרה

- 1 המרכז: גורם זניח שהתקדם כל הדרך לבלפור**
- 2 המרכז: גורם זניח שהתקדם כל הדרך לבלפור**
- 3 משבר הזהות של השמאל הישראלי**
- 4 שוברי השוויון החדשים: החברה הערבית**
- 5 הליכתו של המגזר החרדי משמאל לימין**

טומי לפיד ז"ל
צלילום: רויתרס - Gil Cohen Magen

ב־2003, מחנה המרכז כלל בעיקר את שינוי בראשות נאו לפיד, ועמדות המחנה נראו בהתאם: 70% הגדירו עצמם כקפיטליסטים, ו־79% התנגדו לניהול המדינה על פי המסורת

לשמאל (87%). בסוגיה הכלכלית, המרכז נמצא ממש במרכז: בעת שבה 39% מהימין מגדירים את עצמם כסוציאליסטים ו־81% מהשמאל – 60% מהמרכז מגדירים את עצמם כך. עם זאת, הנושא שבו המרכז דומה באופן הבדל מכל לשמאל המרכז משפט נתניהו. 93% ממצביעי המרכז משוכנעים כי רשויות החוק מתנהלות כשורה כעניינו, יותר מה־89% בשמאל. בד בבד, האמון של מחנה המרכז בבית המשפט העליון הוא בלתי מתפשר: 84% מביעים אמון גבוה או גבוה מאוד בבית המשפט העליון, לעומת 79% בשמאל. רק אחוז בודד מהמרכז אומרים שאין להם בו שום אמון, לעומת 5% בשמאל.

המחנה תומך ברוב במוסדות המדינה

"היום, המרכז תומך במוסדות. זה נכון לגבי הצבא, המדינה כגוף, שומרי הסף וכמוכן בית המשפט העליון", אומר ד"ר יקטר. "אנשי המרכז מפגינים עמדות מיינסטרימיות והולכים בעבר בלב האנשים האלה התפורו בעבר בין הימין לבין השמאל, אבל יצרו בשנים האחרונות גוש מובהק. הבעיה העיקרית היא שהיום קו השבר הגדול הוא בעד ונגד נתניהו, וסביבו מתנהל השית. זה מקשה עלינו להעריך כמה מנדטים באמת יש למרכז". ואכן, גם לדברי פרופ' הרמן, המרכז הוא "ציני במובהק, ושם דגש בערכים בורגניים לרוחב החוויה החברתית-כלכלית-פוליטית. בראש ובראשונה, חוק וסדר ומינהל יעיל ותקין".

במדיה רבה, התגבשות המרכז ברמה האידיאולוגית נשענת על חלקו המתון וה"מיינסטרימי" יותר

של השמאל, שתמיד שם את הצינונות וההתיישבות במקום הראשון, ומאמין בפתרון שתי המדינות – אך התאכזב ברמה הפרקטית. "דווקא בגלל הסנכרון עם הימין", מסביר ד"ר יקטר, "ההתנגדות הפכה ליותר פרסונלית כלפי נתניהו. במחקר העולמי אפשר לראות שמפלגות מרכז בדרך כלל רוככות על פרסונה או רגש ספציפי, כמו שהיה בישראל בעבר, ולכן מפלגות מרכז כל הזמן עולות ויורדות. אבל לפיד הצליח לשבור את זה, ולהישאר ככוח קבוע ועוצמתי בפוליטיקה". ייתכן כי דגל "המינהל התקין" וההגנה על כוחה של מערכת המשפט הם אלו שלבסוף הצליחו לאסוף סביבם את מחנה המרכז.

המרכז דומה ברמה הסוציולוגית לשמאל

ברמה הסוציולוגית, מחנה המרכז דומה למדי לשמאל: 71% ממצביעי המרכז הם חילונים (77% בשמאל); 62% הם בעלי השכלה על-תיכונית (70% בשמאל); וישנה הטיה קלה לכיוון נשים (57%), לעומת 58% בשמאל). ההבדלים העיקריים הם שהמרכז צעיר במקצת מהשמאל – אך מעט עשיר יותר. בכל מקרה, ההבדלים מינוריים בהשוואה להבדלים הניכרים מול הימין הישראלי בכל המאפיינים הסוציולוגיים. אם כך, נראה כי ההבדלים בין השמאל לבין מרכז אינם סוציולוגיים בעיקרם, וזה הפוליטיקה מטבעה היא אמנות עיצוב הנראטיב. לכל מחנה יש סיפור מחמיא על עצמו ומכיר על יריביו. גם התקשורת, פעמים רבות, עוסקת באותם סיפורים. לכן, חשוב להביט מעבר, ולבחון את הנתונים לאחורם.

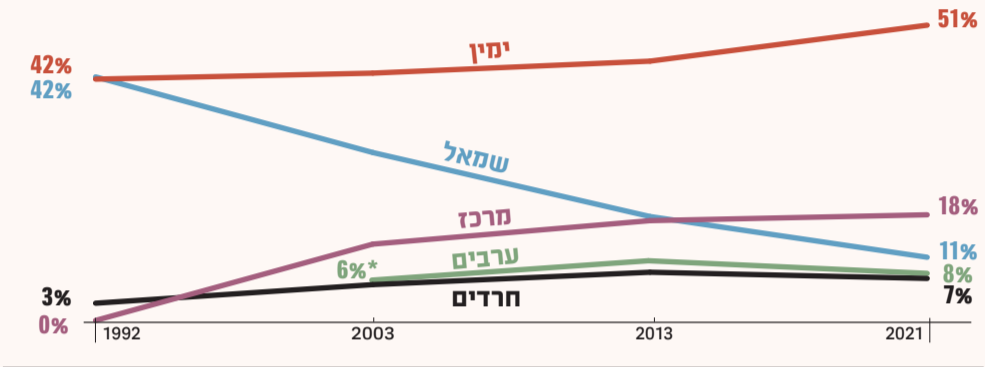
"המרכז רואה בפלסטינים את האשמים"

אולם, בעיני ד"ר יקטר, זה לא יכול להסבר כולו. "בעבר, השמאל הניצי" התנגד גם לפתרון שתי המדינות, ועוד היו כאלה ששתי המדינות הן נקודת בלעג "ליכוד ב'". המרכז של היום דווקא מקבל במידה רבה את פתרון שתי המדינות, אך טוען שהמכשול למימושו הוא הפלסטינים וחוסר נכונותם להגיע להסכם שלום ולא לנצל לרעה את נסיגות ישראל. ההתנתקות הייתה אמורה להיות הפתרון לגוש היהודים, במסגרתו ישראל תיקח את היוזמה ותצא מהשטחים בלי לעבור אצל ערפאת ואז אבו מאזן. אלא שגם זה לא הביא לתוצאה הרצויה, מה שמשאר היום את מחנה המרכז מובלב מאור ברמה המדינית-ביטחונית, ומחפש דגל אחר להתאחד סביבו".

המתודולוגיה

נושאי המחלוקת ועמדות היסוד: כך בחנו את המפה הפוליטית הישראלית

הימין והמרכז התרחבו על חשבון השמאל החלוקה הפוליטית בישראל

*לא סקרו ערבים ב־1992 מקור: INES

בעבר הלא רחוק, כאשר היו עוסקים בפערים בין השמאל לבין הימין בישראל – הסוגיה הראשונה שהייתה עולה על הפרק היא המו"מ על הפלסטינים. אולם כיום, נושא המחלוקת המרכזי הוא "האם על בנימין נתניהו להמשיך להנהיג את המדינה?".

הפוליטיקה הישראלית עוברת שינוי טקטוני במסגרת מערכת הבחירות החמישית בשלוש שנים, ונושאים שבעבר פילגו את המדינה נדחקים לשוליים. לעומתם, סוגיות חדשות, דוגמת כוחו של בני"ץ, נכנסות לקדמת הבמה. מעבר לכך, בישראל של 2022 תודים מה יקרה כשנתניהו יירד מהבמה.

הפוליטיקה מטבעה היא אמנות עיצוב הנראטיב. לכל מחנה יש סיפור מחמיא על עצמו ומכיר על יריביו. גם התקשורת, פעמים רבות, עוסקת באותם סיפורים. לכן, חשוב להביט מעבר, ולבחון את הנתונים לאחורם.

"הנתונים מאפשרים תובנות עמוקות יותר"

"יש חשיבות אדירה בשאלת שאלות ומתן תשובות המבוססות על נתונים", מציינת ד"ר יעל שומר, חוקרת בכירה למדע המדינה, ממסל ויחב"ל באוניברסיטת תל אביב. "זה מאפשר להגיע לתובנות עמוקות על התהליכים שמאפיינים את החברה הפוליטיקה".

הנתונים, מסבירה ד"ר שומר, היוניים כדי למפות את המגמות שעוברת הפוליטיקה הישראלית. "הבנת הפוליטיקה המבוססת על נתונים מעניקה הסברים מרעיים לתופעות החברתיות-פוליטיות שמעניינות את הציבור, ועוד היו כאלה ששתי המדינות הן נקודת בלעג "ליכוד ב'". המרכז של היום דווקא מקבל במידה רבה את פתרון שתי המדינות, אך טוען שהמכשול למימושו הוא הפלסטינים וחוסר נכונותם להגיע להסכם שלום ולא לנצל לרעה את נסיגות ישראל. ההתנתקות הייתה אמורה להיות הפתרון לגוש היהודים, במסגרתו ישראל תיקח את היוזמה ותצא מהשטחים בלי לעבור אצל ערפאת ואז אבו מאזן. אלא שגם זה לא הביא לתוצאה הרצויה, מה שמשאר היום את מחנה המרכז מובלב מאור ברמה המדינית-ביטחונית, ומחפש דגל אחר להתאחד סביבו".

מאז 1969, השנה הראשונה שבה בוצע הסקר, עבדו פרספקטיבה ארוכת טווח. כדי לבחון את הפוליטיקה הישראלית בצורה רחבה, בחרנו ארבעה סקרים מנקודות צומת חשובות בפוליטיקה הישראלית: 1992 (בחירת רבין), 2003 (לאחר האינתיפאדה השנייה), 2013 (תום המתאה החברתית) ו־2021 (הבחירות האחרונות).

מפלגות בישראל עולות ויורדות, אך המחנות נשארים דומים. אי לכך, קטלגנו את המפלגות לפי 5 המחנות הקלאסיים: ימין, שמאל, מרכז, חרדים וערבים

מפלגות בישראל עולות ויורדות, אך המחנות נשארים דומים. אי לכך, קטלגנו את המפלגות לפי חמשת המחנות הקלאסיים בישראל: ימין, שמאל, מרכז, חרדים וערבים. בחירת המפלגות התבצעה על בסיס האופן שבו הן מגדירות את עצמן.

ימינה ורע"ם הן שתי מפלגות יוצאות דופן

יש שאלות שמבחינת בתוך הגושים הקלאסיים: כשבוחנים את התשובות לשאלה "האם נתניהו יכול להמשיך לכהן כרה"מ בומן שמתנהל נגדו משפט?" מוצאים הבדלים גדולים בין המפלגות שבקואליציה לאופוזיציה. יש שתי מפלגות אמביוולנטיות לכך, מינה ורע"ם. במחקר הנוכחי, אלו מפלגות המרכז. בה בעת, בחרנו לקטלג את המצביעים לפי הצבעה בפועל ולא לפי הגדרה עצמית. אחד הנושאים המעניינים ביותר הוא העמדות הכלכליות, אך דווקא משום שהעמדות בנושאי כלכלה לא נתפסות כחשובות בפוליטיקה הישראלית – המחקר עליון מועט. השאלות העיקריות שחוזרות על עצמן היא תמיכה במדיניות כלכלית "סוציאליסטית" מול "קפיטליסטית" וההוצאה האישית של משק הבית. נוסי על כך, הנושא המשפטי הוא חדש יחסית, ואת מידת התמיכה באקטיביזם שיפוטי ניתן להסיק רק בצורה עקיפה. הפוליטיקה הישראלית היא מגוונת ומרתקת. באמצעות צלילה לעומק הנתונים, ניתן לחלץ מה באמת מפרדי או מתחר את הנושאים הפוליטיים בישראל, ואילו מגמות ניכרות בהם. על כל אלו נענה בסדרת הכתבות "אידיאולוגיה במספרים".